

Karpenko O.G.

Doctor of pedagogical sciences, professor.
Department of theory and technology of social work
Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine, Kyiv)

PROFESSIONAL FUNCTIONS OF SOCIAL WORKERS AS A PART OF PROFESSIONAL COMPETENCE

Карпенко О.Г.

доктор педагогічних наук, професор
НПУ імені М.П. Драгоманова (Україна, м. Київ)

ПРОФЕСІЙНІ ФУНКЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

The article defines the essence and functions of professional social workers; analyzes new modern building positions on professional education system for training social workers; The composition of the practical effectiveness of social assistance.

Keywords: *students, professional functions, professional activities, professional readiness, professional competence, social worker.*

У статті визначено та розкрито суть функцій професійної діяльності соціального працівника; проаналізовано нові сучасні позиції щодо побудови професійної освітньої системи підготовки соціальних працівників; визначено складові ефективності практичної соціальної допомоги.

Ключові слова: *студенти, професійні функції, професійна діяльність, професійна готовність, професійна компетентність, соціальний працівник.*

Визначення професійної компетентності та готовності студентів до соціальної роботи з різними категоріями населення підкреслює необхідність не лише системної єдності, цілісності розвитку особистості і діяльності, але їм відводиться певна роль у досягненні професіоналізму, майстерності особистості й діяльності.

Виходячи з того, що компетентність, як правило, співвідноситься з конкретним видом діяльності, то сьогодні в науковій літературі описуються її різні види: соціальна, психологічна і соціально-психологічна компетентність [2; 4], комунікативна компетентність [1], правова [3], психологічна і педагогічна компетентність [4]. Кожен із перерахованих видів компетентності має свої особливості саме завдяки специфіці виконуваної діяльності. Проте в їх структурі виявляються об'єктивно необхідні елементи. Під час розгляду різних видів компетентності науковці, як правило, включають в їх структуру знання, уміння і навички. І хоч такий підхід, на перший погляд є, дещо спрощеним, зате він забезпечує доступність експериментальної перевірки сформованості компетентності, визначення рівня професійної компетентності, що лежить в основі визначення готовності студентів до професійної діяльності, а також практичне підтвердження теоретичних положень.

Таким чином, названі складові, можна вважати основою будь-якого виду компетентності і, зокрема, професійної компетентності. Оскільки будь-який вид діяльності має свою особливість то кожна професія прагне окреслити коло питань, що відносяться до її професійної компетенції.

Використовуючи наявні підходи у соціальній роботі (професійний аспект), ми зробили спробу визначити основні професійні функції, які повинен реалізувати у своїй роботі соціальний працівник.

Діагностична функція пов'язана з визначенням клієнта (об'єкта уваги), сім'ї, оточення психологічних особливостей людини. Соціальний працівник здійснює діагностику певного типу сімей з метою надання їм соціальної, соціально-психологічної допомоги, виявляють коло спілкування клієнта, суть і причини його проблем (соціальних особистих, міжособистісних, внутрішньо сімейних труднощів і конфліктів) з метою створення умов для їх вирішення. На основі виявлених особливостей і будується діяльність соціального працівника.

Прогностична функція передбачає участь спеціаліста у прогнозуванні і проектуванні процесу життєдіяльності конкретної особи, групи людей, громади. На основі визначення цілей і завдань соціальної роботи з клієнтом соціальний працівник розробляє програму особистісного розвитку кожного, створення можливих умов для вирішення проблем, прогнозує результати, розробляє зміст, методи і форми роботи з клієнтом, групою, громадою з метою досягнення цих результатів. Соціальний працівник допомагає клієнтам бачити і прогнозувати можливість саморозвитку, самодопомоги, навчає їх таким умінням.

Організаційна функція передбачає організацію соціальної роботи з клієнтом, групою, громадою, створює умови для продуктивної спільної діяльності, організовує дозвілля, розробляє програми включення клієнтів у трудову діяльність за можливими чи вибраними видами, залучаючи до здійснення цієї діяльності установи, організація, підприємства. Стимулює включення клієнтів у групі допомоги іншим і самодопомоги, виступає в ролі ініціатора й організатора різних форм роботи у соціальній сфері, в які активно залучаються добровольці.

Комунікативна функція забезпечує налагодження взаємодії особистості, соціальної групи, які виступають клієнтами, державних і недержавних організацій, волонтерів, спонсорів, соціальних партнерів.

Посередницька функція реалізується завдяки діяльності соціального працівника, котрий здійснює зв'язки між клієнтом, групою і громадою та різними організаціями, установами, фондами, різними соціальними структурами. Фахівець володіє банком інформаційно світових, психологічних і соціальних послуг, що надаються соціумом, виступає у ролі посередника між клієнтом, групою, громадою і психологами, медиками, юристами, соціальними консультантами. Соціальний працівник погоджує свою діяльність у сфері соціальних послуг і допомоги з установами соціального забезпечення, благодійними фондами, добродійними організаціями тощо.

Попереджувально-профілактична функція. Соціальний працівник враховує і приводить у дію соціально-правові, юридичні, психологічні механізми попередження і подолання негативних впливів у поведінці як дітей, так і дорослих. Він проводить профілактику правопорушень, конфліктів, побутового правопорушення, алкоголізму, вживання і торгівлі наркотичних речовин; виявляє людей схильних до девіантної поведінки у побуті, в колективі, проводить з ними профілактичну й реабілітаційну роботу, залучаючи при потребі спеціалістів різного профілю.

Охоронно-захисна функція. Соціальний працівник використовує наявний арсенал правових норм для захисту прав та інтересів окремих людей, груп, спільноти, інформує клієнтів як про вітчизняні закони й законодавчі акти, так і про міжнародні документи про захист прав людини.

Функція допомоги і підтримки (або соціально-терапевтична). Соціальний працівник організовує разом з клієнтом простір взаємодії з приводу проблем, що у нього з'являються, чи труднощів, надають допомогу у вирішенні особистих проблем, здійснюють підтримку за умови появи особистих проблем у різній категорії населення.

Медико-гігієнічні функції реалізуються, якщо соціальний працівник здійснює патронаж над хворими чи людьми, котрі потребують певного догляду. При цьому має бути готовий доглядати людину індивідуально, надавати першу медичну допомогу, володіє навичками виконання нескладних медичних процедур.

Аналітико-оцінювальна функція потребує від соціального працівника володіння навичками аналізу, усвідомлення ходу й результатів своєї діяльності у сфері соціальної роботи, уміннями виявляти в ній позитивні й негативні аспекти, порівнювати досягнуті результати з визначеними цілями й завданнями, реально усвідомлювати свої професійні можливості і у зв'язку з цим будувати програму подальшого професійного розвитку.

Зважаючи на позиції численних шкіл соціальної роботи ми визначили такі групи професійно-педагогічних знань, які найбільш адекватно відображають сутність потреб формування професійної компетентності соціального працівника: *методологічні,*

теоретичні, методичні, технологічні. Так, *методологічні знання* передбачають володіння знаннями загальних принципів вивчення педагогічних явищ, закономірностей впливу на особистість об'єктивних і суб'єктивних чинників, навчання і виховання, факторів соціального становлення особистості.

Теоретичні знання включають знання змісту всіх компонентів діяльності у сфері соціального захисту і підтримки клієнта, цілі і завдання соціальної роботи, сучасні дослідження з означеної галузі, знання індивідуальних і вікових особливостей клієнтів, знання шляхів розв'язання конфліктів, організації і здійснення соціальної, психолого-педагогічної допомоги клієнту, окремій групі чи громаді.

Група *методичних знань* включає знання стосовно ідеального проектування, конструювання діяльності фахівця у соціальній сфері, знання прийомів і засобів соціально-педагогічного чи психологічного впливу на особистість, знання змісту, методів, форморганізації соціальної підтримки і допомоги. Що стосується *технологічних знань*, то вони передбачають такі, як знання конкретних шляхів, прийомів соціально-психологічного, педагогічного впливу в окремих соціальних ситуаціях і в конкретному середовищі.

Все це загалом дозволяє стверджувати, що наукові знання (як фундамент професійної готовності) лише тоді мають цінність, коли спеціаліст володіє вказаними вміннями під час здійснення своєї професійної діяльності.

Література:

1. Годлевська А.І. Формування мовленнєвого компонента та комунікативності майбутнього вчителя у структурі позанавчальної діяльності: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1998. – 156 с.
2. Капська А.Й. Комунікативна професійна компетентність як умова взаємодії соціального працівника з клієнтом / А.Й.Капська, Л.В.Волинська, О.Г.Карпенко ; за ред.А.Й. Капської. – К. : ДЦСМ, 2003.– 87 с.
3. Козубовська І.В. Рання профілактика протиправної поведінки неповнолітніх (психолого-педагогічні аспекти) / І.В. Козубовська. – Ужгород: УДУ, 1996. – 256 с.
4. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти // Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: «К.І.С.», 2003. – С. 13–42.
5. Петько Л.В. Вивчення гендерних ролей та взаємовідносин у сім'ї зі студентами ВНЗ на практичних заняттях з іноземної мови / Л.В.Петько // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка: зб. наук. праць [за ред. А.Й.Капської]. – Вип. 14 (частина II). – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2012. – С. 112–123. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7871>
6. Петько Л.В. Стимулювання готовності майбутніх соціальних педагогів до виховної роботи у процесі вивчення іноземної мови у ВНЗ (на прикладі кінофільму «Звуки музики» («The Sound of Music»), США, реж. Уайз, 1965 р.) / Л.В.Петько // Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому середовищі: зб. наук. праць № 9 (11). – К. : Університет «Україна». – 2012. – С. 84–95. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7446>
7. Петько Л.В. Інноваційні технології навчання у формуванні професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища / Л.В. Петько // Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів: матеріали Всеукраїнської Інтернет-конференції, 28 жовтня 2015 р. // FOLIA COMENIANA: вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського. – Умань: ФОП Жовтий, 2015. – С. 165-170. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/8485>
8. Тернопільська В.І. Структура професійної компетентності майбутнього фахівця / В.І.Тернопільська // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2012. – Вип. 9. – С. 208–213.
9. Тернопільська В.І. Моделювання самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців / В.І. Тернопільська // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. – 2016. – Вип. 25. – С. 6-22.